

YASHIL IQTISODIYOT VA UNING KELAJAKDAGI ISTIQBOLLARI

Erkinov Davronbek Yusupovich

Toshkent kimyo-texnologiyasi instituti, Menejment va kasb ta'limi fakulteti, Sanoat iqtisodiyoti va menejmenti kafedrası, 57-20 guruh talabasi

erkinovdavron02@gmail.com

Kadirov Ulug'bek Ravshanovich

Toshkent kimyo-texnologiyasi instituti, Menejment va kasb ta'limi fakulteti, Sanoat iqtisodiyoti va menejmenti kafedrası

ulugbekkadirov1@gmail.com

ANNOTATSIYA

Yashil iqtisodiyot har qanday davlatning barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim vositalaridan biridir. Yashil iqtisodiyot deganda aholining turmush darajasi yuqori bo'lgan, tabiiy resurslardan hozirgi va kelajak avlodlar manfaati yo'lida hamda mamlakatning xalqaro ekologik majburiyatlariga muvofiq ravishda ehtiyotkor va oqilona foydalanish nazarda tutilgan iqtisodiyot tushuniladi. Maqolada O'zbekiston misolida ko'rib chiqiladi. Yangi yashil iqtisodiyot siyosati, ta'kidlanganidek, O'zbekiston aholisi farovonligini oshirish, turmush sifatini yaxshilash va mamlakatimizni dunyoning eng rivojlangan 50 ta davlati qatoriga kiritish bo'yicha chuqur tizimli islohotlarga asos bo'ladi. Jahon hamjamiyatining eng dolzarb muammolaridan biri bu rivojlanayotgan bozorlar iqtisodiy o'sishining ishonchli harakatlantiruvchi kuchi bo'lgan va iqtisodiy inqirozdan chiqish uchun yangi imkoniyatlar yaratuvchi "yashil" iqtisodiyotni joriy etishdir. Maqolada O'zbekistonning faol iqtisodiy siyosat olib borish orqali iqtisodiyotini "yashil"ga aylantirish borasidagi sa'y-harakatlari tahlil qilingan.

Kalit soʻzlar: yashil iqtisodiyot, hayot sifati, aholi, mamlakatlar, resurslar, iqtisodiy oʻsish, barqaror rivojlanish, yashil rivojlanish.

KIRISH

Yashil iqtisodiyot - iqtisodiy tizim boʻlib, uning asosiy maqsadi sayyoramiz ekologiyasini saqlash va iqtisodiyotning barcha sohalarini rivojlantirish, ishlab chiqarish va xizmat koʻrsatish bilan bogʻliq boʻlgan iqtisodiyotni yanada rivojlantirishni amalga oshirishga asoslangan iqtisodiy faoliyatning yangi yoʻnalishidir.

Iqtisodiyotning tashqi muhitdagi oʻzgarishlar bilan tobora mustahkam oʻzaro bogʻliqligi, xalqaro iqtisodiy munosabatlarning koʻplab shakllariga taʼsiri hozirgi davrda iqtisodiyot globallashuvining muhim xususiyati hisoblanadi. Soʻnggi yillarda jahon hamjamiyatining dolzarb muammolaridan biri barcha qitʼa mamlakatlarida “yashil iqtisodiyot”ni joriy etishdir. Globallashuv jarayoni sanoati rivojlangan mamlakatlarning texnologik bazasini sifat jihatidan yangilashni, modernizatsiya qilingan iqtisodiyotni ishlab chiqarish samaradorligi va raqobatbardoshlik darajasini oshirish barobarida hayot sifati va yashash muhitini yaxshilaydigan yangi texnologik tartibga oʻtishni taqozo etmoqda.

Yashil iqtisodiyot konsepsiyasining asosiy maqsadi barqaror iqtisodiy oʻsishni taʼminlash va investitsiyalarni oshirish bilan bir vaqtda atrof muhit muhofazasi va ijtimoiy integratsiya sifatini yaxshilash hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, mazkur maqsadga erishish uchun davlat va xususiy investitsiyalarni barqaror rivojlanishning ekologik va ijtimoiy omillariga keng miqyosda yoʻnaltirish zarur boʻladi. Yashil iqtisodiyotning maqsadi tabiiy resurslardan oqilona foydalangan va salbiy ekologik taʼsirlarni nisbatan kamaytirgan holda barqaror iqtisodiy oʻsishga erishishdir. Yashil iqtisodiyot haqida soʻz borar ekan, uni atrof-muhit bilan uzviy bogʻliq ekanligini unutmasligimiz lozim, aynan ekologiya bilan tobora yomonlashib borishi butun insoniyatni ushbu global muammoning yechimini topishga undaydi.

O‘zbekiston taraqqiyotining hozirgi bosqichida “yashil iqtisodiyot”ni amalga oshirishda ham faol ishtirok etmoqda. Rivojlanayotgan bozorlarda iqtisodiy o‘shishni ta’minlashning eng ishonchli usullaridan biri bu “yashil iqtisodiyot”ni joriy etish bo‘lib, bu rivojlanayotgan mamlakatlarning iqtisodiy inqirozdan chiqishi uchun imkoniyatlar yaratadi. Yashil iqtisodiyot mamlakatimiz barqaror rivojlanishini ta’minlashning muhim vositalaridan biridir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

So‘nggi o‘n yilliklarda ko‘pchilik rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar uchun iqtisodiy o‘shish barqarorligi, resurslardan foydalanishni kengaytirish va atrof-muhitga zararli ta’sirlarni kamaytirish ustuvor vazifa hisoblanadi.

Tabiiy resurslardan samarali va mas’uliyatli foydalanish orqali barqaror o‘shish sur’atlariga erishishga qaratilgan yashil o‘shish konsepsiyasi 2000-yillarning oxirida joriy etilganidan buyon ko‘plab hukumatlar iqtisodiy siyosatining ajralmas qismiga aylandi.

Bu bugungi cheklangan resurslardan samarali foydalanish zarurati iqtisodiyotning asosiy masalasi va iqtisodiyotni barqarorlashtirish jarayonining kafolati ekanligiga asoslanadi. Cheksiz ehtiyojlarni qondirish uchun atrof-muhitga nisbatan adolatsiz xatti-harakatlar kelajak avlodlar hayotini xavf ostiga qo‘yishi mumkin. Shunday ekan, bugungi kunda yashil iqtisodiyotning o‘rni beqiyos.

Jahon iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, ko‘plab yangilangan innovatsion texnologiyalarga o‘tish davrida iqtisodiy samaradorlik omili taraqqiyotning harakatlantiruvchi kuchi sifatida qaralmoqda. Ammo shuni ta’kidlash kerakki, ularning aholi turmush sifati va yashash muhitiga salbiy ta’sirining oldini olish muhim ahamiyatga ega. Bu mamlakatlarning yashil strategiyalarini qo‘llab-quvvatlaydi. So‘nggi yillarda milliy iqtisodiyotlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan yashil iqtisodiyotning turli tarmoqlarini rivojlantirishga katta miqdorda mablag‘ yo‘naltirilmoqda.

Tadqiqotning metodologik asoslari atrof-muhit iqtisodiyoti, ekologik iqtisodiyot va barqaror rivojlanish iqtisodiyotining evolyutsiya va rivojlanish jarayonlarini o'rganuvchi akademik ilmiy maktablarning qarashlari bilan belgilanadi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Jahon banki va boshqa tashkilotlarning materiallari barqaror rivojlanish sharoitida ekologik iqtisodiyotning turli jihatlarini tartibga soluvchi u yoki bu darajada keng qo'llaniladi.

Bugungi kunda yashil iqtisodiyot inson farovonligini yaxshilaydigan va ijtimoiy tenglikni ta'minlovchi, shu bilan birga ekologik xavf va tanazzulni sezilarli darajada kamaytiradigan iqtisodiyot sifatida qaralmoqda. Yashil iqtisodiyotda daromad va bandlikning o'sishiga uglerod chiqindilari va ifloslanishini kamaytiradigan, energiya va resurslar samaradorligini oshiradigan hamda biologik xilma-xillikning yo'qolishining oldini oladigan davlat va xususiy investitsiyalar orqali erishiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Yashil iqtisodiyotga o'tish tabiiy kapitalni tiklaydi va kengaytiradi, uglerod chiqindilarini kamaytiradi va uzoq muddatda odamlarning yashashi va ishlashi uchun qulay muhit yaratadi.

2019-2030-yillarda O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasida iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar rejasi va kelgusi yillarga mo'ljallangan ustuvor vazifalarga alohida e'tibor qaratilgan. Yashil iqtisodiyotga o'tishning strategik mexanizmi global va milliy miqyosda barqaror rivojlanishga o'tishning samarali vositasi bo'lib, atrof-muhit samaradorligi, resurslarni tejash, tarmoqlararo xarakterga egalik tamoyillariga asoslanadi.

Mamlakatimizda tarkibiy o'zgarishlarni chuqurlashtirish, iqtisodiyotning bazaviy tarmoqlarini modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, shu bilan birga, hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasini yashil iqtisodiyotga o‘tishning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat bo‘ldi:

- texnologik modernizatsiya va moliyaviy mexanizmlarni rivojlantirish orqali iqtisodiyotning energiya samaradorligini oshirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish;

- ilg‘or xalqaro standartlarga asoslangan yashil mezonlarni davlat investitsiyalari va xarajatlarining ustuvor yo‘nalishlariga kiritish;

- davlat rag‘batlantirish mexanizmlarini rivojlantirish, davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni faollashtirish orqali yashil iqtisodiyotga o‘tish yo‘nalishlari bo‘yicha tajriba loyihalarini amalga oshirishni qo‘llab-quvvatlash;

- ta‘limga investitsiyalarni rag‘batlantirish, yetakchi xorijiy ta‘lim muassasalari va ilmiy markazlari bilan hamkorlikni rivojlantirish orqali yashil iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori bilan bog‘liq kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish;

- Orolga ekologik inqirozning salbiy ta‘sirini yumshatish choralari ko‘rish;

- yashil iqtisodiyot sohasida xalqaro hamkorlikni, jumladan, ikki va ko‘p tomonlama kelishuvlarni mustahkamlash.

Ishda olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, hozirgi vaqtda O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish zarurati mustahkam iqtisodiy va ijtimoiy asosga ega. Mamlakatning yashil iqtisodiyotga o‘tishning asosiy strategiyalarini quyidagi asosiy yo‘nalishlarda amalga oshirish maqsadga muvofiq : qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish sohasida :

- qishloq joylarda fotovoltaik konvertorlarni o‘rnatish 2030-yilgacha olis fermer xo‘jaliklarini to‘liq elektrlashtirishni ta‘minlash;

- energetika sohasida yirik fotoelektr stansiyalarini yaratish;

- qozon issiqlik ta‘minoti tizimlarida quyosh qo‘shimchalarini joriy etish.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, resurslarning cheklanganligi va ekologik muammolarning salbiy oqibatlari sharoitida yashil iqtisodiyotni shakllantirishga obyektiv ehtiyoj paydo bo'lmoqda. Yashil iqtisodiyotga o'tish resurslardan samarali foydalanish, ekologik muvozanatni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish, barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkonini beradi.

Barqaror rivojlanishni ta'minlashda yashil iqtisodiyotning o'rnini ko'plab rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy strategiyalari, dastur va rejalariga kiritilgan. Yashil iqtisodiyot - bu ekologik xavflarni kamaytirish va tanqislikni kamaytirish, shu orqali odamlar farovonligi va ijtimoiy darajasini yaxshilashga qaratilgan iqtisodiy tizim. Yashil iqtisodiyot - iqtisodiy tizim bo'lib, uning asosiy maqsadi sayyoramiz ekologiyasini saqlash va iqtisodiyotning barcha sohalarini rivojlantirish, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish bilan bog'liq bo'lgan iqtisodiyotni yanada rivojlantirishni amalga oshirishga asoslangan iqtisodiy faoliyatning yangi yo'nalishidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Vaxobov A. V., Xajibakiyev Sh. X. : "Yashil iqtisodiyot" darslik
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktyabrdagi "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori <https://lex.uz/docs/-4539502#-4542614>
3. O'lmasov A., Vaxobov A. V., Iqtisodiyot nazariyasi.
4. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirligi axborotlari <https://cityeconomy.uz/uz>
5. www.unep.org - Birlashgan Millatlar Atrof-muhit dasturining rasmiy sayti
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrdagi "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining Yashil iqtisodiyotga o'tishga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qarori <https://lex.uz/ru/docs/-6303230>